

DOCENTENHANDLEIDING

STER

IN LEZEN

Boom

Algemeen

Voor wie is *STER in Lezen*?

STER in Lezen is bedoeld voor jongeren die de Nederlandse taal leren, en die tegelijk in het Nederlands leren lezen. Het kan gaan om jongeren die in het land van herkomst geen of heel weinig onderwijs hebben gevolgd. Daarnaast is het boek ook geschikt voor jongeren die in hun moedertaal wel kunnen lezen, maar die een ander schrift beheersen dan het Latijnse schrift, bijvoorbeeld het Arabisch. De laatste groep zal het boek in kortere tijd kunnen doorwerken dan de leerlingen die nooit naar school zijn geweest.

Het niveau Alfa A

Het niveau van het eerste deel is Alfa A¹. Lezers op Alfa A-niveau zijn beginnende lezers. Ze lezen spellend. Ze maken de klank-tekenkoppeling bij korte klankzuivere mkm-woorden² (bijvoorbeeld tas, boom), en bij tweetekensklanken (huis, boek, ring), maar ze lezen nog niet vloeiend. Lange woorden of woorden met meer dan één medeklinker achter elkaar zijn moeilijk, het lezen en begrijpen van zinnen en teksten kost nog veel moeite omdat een groot deel van de energie naar het decoderen van de woorden gaat. Daarnaast kan een leerling die in een tweede taal leert lezen, anders dan kinderen die beginnen met lezen in hun moedertaal, zichzelf niet corrigeren met behulp van de betekenis: de woordenschat is nog klein. Ze hebben een dubbele klus te klaren: het leren van de taal en het leren lezen in de nieuwe taal.

Dit boek is bedoeld voor leerlingen die al met de klanktekenkoppeling hebben geoefend. Het boek is niet geschikt voor de allereerste kennismaking met de letters en klanken.

Het niveau Alfa B

Lezers op dit niveau hebben niet veel moeite meer met korte en klankzuivere woorden. Ze kunnen nu ook woorden lezen met medeklinkerclusters, zoals straat of schaap. Woorden van twee lettergrepen worden ook gelezen, vooral als de lezer de betekenis van die woorden kent. Veel voorkomende voor- en achtervoegsels, zoals de meervouds-s en -en worden vlot herkend en vloeiend gelezen. Deze vaardigheden stellen de lezer in staat om eenvoudige informatie uit een tekst te halen, bijvoorbeeld een datum, tijd of plaats, bekende woorden te herkennen in eenvoudige teksten en zich een idee te vormen van de inhoud. Ook kan de lezer teksten lezen die speciaal voor zijn of haar niveau geschreven zijn. Dat zijn teksten met korte zinnen, bekende en overwegend korte woorden van één of twee lettergrepen. Teksten zoals in *Ster in Lezen* dus.

¹ Raamwerk Alfabetisering (2008). Arnhem: Cito. Het Raamwerk is gratis te downloaden van de website van Cito.

² mkm staat voor: medeklinker, klinker, medeklinker.

Het niveau Alfa C

Het niveau Alfa C komt overeen met het niveau A1 van het Europees Referentiekader (ERK). Lezers op C-niveau kunnen technisch 'alles' lezen, al kan het lezen van lange en complexe woorden of woorden waarvan de betekenis niet bekend is, soms nog wel wat haperen. Nu het technisch lezen minder aandacht vraagt, kan de lezer een groter deel van zijn aandacht richten op de betekenis van de tekst. Hij of zij kan van korte, eenvoudige teksten over alledaagse onderwerpen de belangrijkste informatie begrijpen.

Wat is lezen?

Lezen is een complex proces waarbij zowel de lezer als de tekst een rol spelen. Enerzijds is lezen de elementaire leeshandeling van het decoderen van het geheel van stokjes, rondjes, rechte en schuine streepjes die samen het schrift vormen, zodat klanken aan de tekens kunnen worden gekoppeld. Lastig voor een beginnende lezer in een tweede taal is bovendien, dat sommige klanken uit het Nederlands in de moedertaal van de leerling niet voorkomen. Dat maakt het soms alleen al moeilijk de klank goed te horen.

Anderzijds is lezen een proces van betekenisgeving. Niet alleen de tekst maar ook de lezer speelt daarbij een rol: het referentiekader van de lezer, dat wat hij of zij denkt, weet en gelooft, spelen allemaal mee in de betekenis die ontstaat in de interactie tussen tekst en lezer. Dit wordt aangeduid als interactief lezen.

Goed lezen veronderstelt het toepassen van goede leesstrategieën. Een goede lezer doorloopt een aantal fasen in het leesproces: hij of zij oriënteert zich op de tekst, denkt na over wat hij of zij al weet van het onderwerp, blijft niet te lang hangen op een onbekend woord en weet vaak de betekenis af te leiden uit de context.

Een belangrijk resultaat van lezen is het ontwikkelen van de woordenschat. En woordenschat is dan weer een cruciale component van vaardigheid in de tweede taal. Wie veel woorden kent, kan niet alleen makkelijker lezen, maar ook meer verstaan en zich beter uitdrukken. Veel lezen, en veel werken met de nieuwe woorden, is daarom een aanrader voor elke leerder van een tweede taal.

Woordgebruik in dit boek

Lezers op niveau Alfa A kunnen over het algemeen korte en klankzuivere woorden lezen. In dit boek hebben we ons zoveel mogelijk tot die woorden beperkt. Daarnaast is er een aantal woorden dat misschien spellend nog niet gelezen kan worden, maar dat we toch gebruiken. Zo oefenen we bijvoorbeeld met de namen van de dagen van de week, omdat we die te belangrijk vinden, ook voor de wereld binnen de school, om ermee te wachten tot de technische leesvaardigheid is verbeterd. Op dit niveau leest de leerder deze woorden globaal: ze worden als een plaatje, in hun geheel, herkend.

Daarnaast maken we in beperkte mate gebruik van de vervoeging van werkwoorden in de tweede en derde persoon, waardoor een medeklinkercluster ontstaat.

Ook is er een aantal woorden nodig om met dit boek te kunnen werken. Het gaat bijvoorbeeld om de vraagwoorden: we gebruiken naast 'wie' en 'wat' ook bijvoorbeeld 'waarom' en 'welke'. We gebruiken het woord 'tekst', een woord waar we niet omheen kunnen bij het lezen van teksten. In het hoofdstuk over Nederland gebruiken we dat lange woord van drie lettergrepen. Ook het woord toekomst is niet makkelijk om te lezen. Maar over de hele lijn zijn we zo zuinig mogelijk met lange en moeilijke woorden. Hierdoor kan een geoefend lezer denken "Ik zou dit zo niet zeggen. Ik zou een ander (langer) woord gebruiken, of een complexere zin." We hebben de leerling, met zijn beginnende leesvaardigheid, zoveel mogelijk centraal gesteld en hopen dat ons taalgebruik niettemin ook voor moedertaalsprekers voldoende natuurlijk klinkt.

Vier tekstsoorten

Het boek bestaat uit vijf lessen en elke les bestaat uit vier teksten.

De eerste tekst is steeds een vorm van correspondentie: een brief, een app, een mail. De tweede tekst is een informatieve tekst die is geïnspireerd op een schoolboektekst. In deze tekst gaan lezen en leren samen: leerlingen leren nieuwe informatie in een nieuwe taal en dat terwijl zij nog niet zo vertrouwd zijn met het schrift. Een hele uitdaging! De derde tekst is een opzoektekst (dat is een tekst die uitnodigt tot zoekend lezen) of een instructietekst. De vierde tekst is een fictietekst: een verhaal of een gedicht. Om goed en vloeiend te leren lezen, moet je het heel veel doen. En hoe kan dat beter dan door teksten te lezen die leuk zijn en je leesplezier bezorgen?³

Lezen in rondes

In *Ster in lezen* willen we werken aan goede leesstrategieën. Ook voor beginnende lezers is effectief lezen niet bij de eerste letter beginnen en bij de laatste eindigen. Goed lezen vergt bewustzijn van leesdoel en aanpak. Om dat goed in te slijpen, doorlopen we steeds dezelfde tien stappen in het leesproces. Ze sluiten aan bij het VUT-model. VUT staat voor: vooruitkijken, uitvoeren en terugkijken. In de rondes 1 en 2 wordt vooruitgekeken, daarna voert de leerder een aantal leesactiviteiten uit, waarna in ronde 9 wordt teruggekeken.

Ronde 1: Voorafgaand aan het lezen wordt de voorkennis geactiveerd: weet je al iets van het onderwerp, wat dan? Welke woorden horen hierbij? Een gesprek is een goede vorm om de voorkennis te activeren. Ook het maken van een woordspin is een goede werkvorm in deze fase. Het staat docenten altijd vrij om te variëren en oefeningen toe te voegen etc. Daarbij is het altijd goed om indien mogelijk materialen 'uit het echte leven' mee de klas in te nemen. Hoe concreter hoe beter.

³ Meer verhalende teksten voor lezers op dit alfabetiseringsniveau vind je in: J. Kurvers e.a. (2017). *Water bij de melk*. Amsterdam: Boom.

 Ronde 2: In deze ronde kijken de leerlingen naar de tekst zonder hem te lezen. Staan er plaatjes bij de tekst? Kun je de titel lezen? Zie je iets aan de opmaak van de tekst? Heb je al een idee waar het over kan gaan? De leerling focust in deze fase op het geheel en denkt na over wat hij of zij van de tekst verwacht. Leerlingen die nog maar net begonnen zijn de taal te leren, zullen het misschien niet makkelijk vinden om hun bevindingen uit te spreken, hiervoor ontbreekt het mogelijk nog aan woordenschat. Dat is echter nooit een reden om de vraag niet te stellen. Taalleerders begrijpen meestal veel meer dan dat ze kunnen zeggen. Het aanjagen van het denkproces is hier het belangrijkste. Een goed of goed geformuleerd antwoord is daaraan ondergeschikt.

 Ronde 3: In deze ronde lezen de leerlingen de tekst zelfstandig en stil door. Zelfstandig stil lezen is voor beginnende lezers belangrijk omdat ze dat op eigen tempo kunnen doen, en individueel actief zijn. Na elke ronde is de vraag: wat weet je nu? Het is normaal dat de leerders op dit moment nog niet alles begrepen hebben. Maar de focus ligt op wat ze wel snappen. Voor een tweede taalleerder en beginnende lezer duurt het nog een hele tijd voor teksten goed en makkelijk begrepen worden. Het is motiverender om te kijken naar de elementen die wel worden begrepen dan om op zoek te gaan naar de problemen.

 Ronde 4: In ronde 4 lezen de leerders samen. Dat kan op verschillende manieren, en het kan zeker ook meer dan eens. In deze ronde kan de docent ervoor kiezen om de tekst (heel langzaam) voor te lezen. Leerders lezen en wijzen mee. Ook kunnen leerlingen in twee- of drietallen de tekst samen lezen en vragen en knelpunten met elkaar bespreken. Daarbij zou het gebruik van de eerste taal kunnen worden toegestaan. Moedig leerlingen aan om de tekst meerdere keren te lezen, dat draagt zowel bij aan leesvloeiendheid als aan tekstbegrip.

Een opmerking betreft hier de zogenaamde opzoekteksten: informatie in tabellen, advertenties etc. Deze teksten lezen we in het echte leven niet van begin tot het einde. Het is een optie om bij deze teksten eerst naar de vijfde ronde te gaan, en daarna te kijken of er nog essentiële informatie uit de tekst niet wordt begrepen.

 Ronde 5: In ronde 5 beantwoorden de leerlingen een aantal vragen bij de tekst. Ze lezen de vraag goed, en gaan dan op zoek naar het antwoord in de tekst. Laat leerlingen -als het zo uitkomt- samenwerken, een leestaak is geen leestoets, door samen te werken worden leerlingen ertoe uitgenodigd hun gedachten expliciet te maken.

 Ronde 6: In deze ronde vatten de leerlingen de tekst samen. Omdat het in deze fase van het leerproces nog wat veel gevraagd is om dat zelfstandig, productief te doen, heeft de oefening van vorm van een meerkeuzetaak: ze kiezen uit twee korte samenvattingen de beste.

 Ronde 7: Naar aanleiding van de tekst worden in deze ronde bepaalde elementen extra geoefend. De oefeningen onder A oefenen de leesvloeiendheid. De oefeningen onder B oefenen schoolse vaardigheden zoals getallen lezen, tijd, dagen van de week, iets in de tekst opzoeken en markeren, legenda lezen, etc. De oefeningen onder C zijn oefeningen met bepaalde aspecten van grammatica of spelling, of eventueel nog een ander aspect dat zich aandient naar aanleiding van een tekst.

8

Ronde 8: In ronde 8 wordt de verbinding gelegd tussen de tekst en de eigen wereld van de leerder. De oefeningen leiden tot een prestatie voor 'de map'. Daarmee doelen we op het aanleggen van een portfolio. Het bewijs voor het portfolio kan een foto of tekening zijn, of een kopie van een tekst. Moedig de creativiteit aan. Onder begeleiding kunnen de leerders natuurlijk ook zelf woorden of korte zinnen produceren.

9

Ronde 9: In deze ronde kijken de leerlingen terug op de tekst die ze gelezen hebben en de oefeningen die ze hebben gedaan, in lijn met het terugkijken uit het VUT-model. Was de tekst leuk, en hebben ze er iets van opgestoken? Ze geven dit aan in een beoordeling met maximaal vijf sterren, maar belangrijker dan de sterren is het gesprek hierover. Wat leerde je door deze tekst? Ga in het gesprek in op het 'product' (bijvoorbeeld: 'Vijf nieuwe woorden') maar zeker ook op het proces ('Ik leer dat ik langzaam en rustig moet lezen, dan begrijp ik meer').

10

Ronde 10: Tot slot worden de nieuwe woorden geleerd. Per tekst zijn maximaal 14 (op A-niveau) tot 16 (op B- en C-niveau) woorden uit de tekst geselecteerd, die alle hoogfrequent zijn (ze horen tot de 2500 meest gebruikte woorden uit het Nederlands⁴) en daarom handig om te kennen. Leerlingen kunnen ervan uitgaan dat ze de woorden nog vaak nodig zullen hebben. Om woorden te onthouden moet je er actief mee werken. Dat kan door er een illustratie bij te maken, een zin mee te maken, het woord uit te beelden, etc. Gebruik uw creativiteit en boor ook die van de leerlingen aan. Maak u niet teveel zorgen over de tijd die het kost om met de woorden te werken. Het niet onthouden van de nieuwe woorden kost uiteindelijk meer tijd. Herhaal de nieuwe woorden regelmatig, ook nadat de les is afgerond.

Na elke les van vier teksten met lees oefeningen volgt een blok woordenschat oefeningen met de nieuwe woorden van de vier teksten samen. Dit is ook een belangrijk herhalingsmoment.

Autonomie

In het boek gebruiken we zoveel mogelijk instructietaal die voor de lezer zelf, met zijn beperkte niveau, begrijpelijk is. Maar omdat de gebruikers van het boek beginnende lezers én sprekers van het Nederlands zijn, hebben ze in het begin nog wel wat hulp nodig. Dat wil niet zeggen dat je alleen klassikaal en met heel veel begeleiding met *Ster in lezen* kunt werken. Geef de leerlingen de tijd om uit te vinden wat de bedoeling is, laat ze elkaar helpen, sta overleg toe. Naast leren lezen is ook leren leren een doel van dit boek.

Geef feedback op de aanpak van de leerling, onderzoek verschillende manieren om een doel te bereiken en stel vragen over wat het beste werkt. Wat voor de een werkt, werkt niet per se voor de ander.

⁴ Alle woorden komen voor in het *Leerwoordenboek Nederlands* en/of in de lijsten Core en General uit *A Frequency Dictionary of Dutch*.

Gathier, M. en D. de Kruijff (2011). *Leerwoordenboek Nederlands*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
Tiberius, C. en T. Schoonheim (2014). *A Frequency Dictionary of Dutch*. London, New York: Routledge.

De vaart erin

Zoek steeds de middenweg tussen de vaart erin houden en de tijd nemen voor verdieping. Het is voor leerlingen niet interessant om dagen achtereen met één tekst te werken, ook al zijn er misschien nog aspecten van de tekst die verder uitgediept kunnen worden. Die komen dan op een ander moment bij een nieuwe tekst wel weer aan de orde. Kilometers maken is ook veel verschillende teksten lezen. Al zijn we ook een voorstander van teksten meermaals lezen.

Tot slot

In *STER in Lezen Alfa A* wordt in de Les Vrije Tijd bij tekst 1 in ronde 8 de opdracht gegeven: Kijk naar een (Nederlandse) film.

Hier volgen een paar tips voor titels.

Films zonder woorden:

Vader en dochter / *father and daughter* (8 minuten)

De film, gemaakt door de Nederlandse filmmaker Michael Dudok de Wit, gaat over het afscheid tussen een vader en een dochter. Na het afscheid blijft het meisje daarna telkens, per fiets over de dijk, terugkeren naar de plek van dat afscheid.

De rode schildpad / *the red turtle* (80 minuten)

Een man spoelt aan op onbewoond tropisch eiland en doet wanhopige pogingen daar weg te komen. Maar telkens als hij wil ontsnappen wordt hij tegengehouden door een enorme rode zeeschildpad. In *The Red Turtle* wordt geen woord gesproken. Maar de film verveelt geen seconde. Regie: Michael Dudok de Wit.

Films met tekst:

Onderstaande kinderfilms zijn gemakkelijk te begrijpen, ook als je de gesproken tekst niet altijd verstaat:

Lange leve de koningin (112 minuten)

De 8-jarige Sara is niet blij. Ze kent haar vader niet en op school gaat het ook niet zo goed. Ze vindt zichzelf dom totdat ze via Victor, een klasgenootje, de wondere wereld van het schaakspel ontdekt. In haar fantasie verdwijnt ze in het spel waar ze bevriend raakt met de witte koningin (Monique van de Ven) en de andere stukken. Zo voorkomt ze spelenderwijs oorlog tussen het witte en zwarte rijk én leert schaken als de beste. Regie: Esmé Lammers

Het paard van Sinterklaas (90 minuten)

Het Paard van Sinterklaas vertelt het verhaal van het Chinese meisje Winky dat pas in Nederland woont en voor het eerst in aanraking komt met het verschijnsel Sinterklaas. Wanneer ze hoort dat je cadeautjes mag vragen, heeft ze een wel heel bijzondere wens... Regie: Mischa Kamp

Minoes (93 minuten)

Journalist Tibbe wordt bijna ontslagen, maar hij krijgt nog een kans. Dan maakt hij kennis met het raadselachtige vrouwtje Minoes. Zij is, naar eigen zeggen, vroeger een kat geweest, en ze gedraagt zich inderdaad nogal katachtig: ze spint, ze geeft kopjes, ze slaapt bij voorkeur opgerold in een doos en kan met katten praten. In ruil voor onderdak levert ze Tibbe nieuws via haar kattenpersdienst. Eindelijk heeft Tibbe succes als journalist, totdat hij meneer Ellemeet, de directeur van de deodorantfabriek, ontmaskert als zwendelaar. Regie: Vincent Bal

Kruimeltje (119 minuten)

In de decemberkou van 1921 zwerft het tienjarige straatjongetje Kruimeltje over de straten van Rotterdam. Hij moet grotendeels voor zichzelf zorgen, want heeft geen vader, moeder, broers of zussen en met zijn pleegmoeder, vrouw Koster, kan hij niet goed opschieten. Regie: Maria Peters

Alfred Jodocus Kwak

Tekenfilmserie over de eend Alfred Jodocus Kwak. Alfred is een kleine, gele eend, wonend in een uitgebouwde klomp in Groot Waterland. Hij is moedig, vol dadendrang, eerlijk en altijd bezorgd om het welzijn van een ander. Dat resulteert erin dat hij zichzelf en zijn adoptievader Henk de Mol regelmatig in gevaar brengt. Verzonnen door Herman van Veen. Te bekijken op: <http://www.hermanvanveen.com/voorstellingen/alfred-jodocus-kwak.html>

Net in Nederland

Op <https://www.netinnederland.nl/media.html> zijn interessante series te zien speciaal verzameld voor mensen die net in Nederland zijn.